רש"י בנתר וחול (אלמא נתר וחול זמינין אינו משיר)

נזיר חופף *ומפספס אבל לא סורק אלא הא והא ר' יהודה היא ותרי תנאי אליבא דר' יהודה: האי תנא אליבא דר' יהודה סבר גריר והאי תנא אליבא דר' יהודה סבר לא גריר, במאי אוקימתא, כר' יהודה, אימא סיפא אבל פניו ידיו ורגליו מותר הא מעבר שיער? איבעית אימא בקטן, ואיבעית אימא באשה, ואיבעית אימא בסריס. אמר רב יהודה עפר לבינתא שרי. אמר רב יוסף *כוספא דיסמין שרי, אמר רבא עפר פלפלי שרי אמר רב ששת ברדא שרי, מאי ברדא? אמר רב יוסף תילתא אהלא ותילתא אסא ותילתא סיגלי, אמר רב נחמיה בר יוסף כל היכא דליכא חלבא אהלא שפיר דמי. בעו מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים בשבת, אמר להו וכי בחול מי התירו? קסבר משום הפסד אוכלין, לימא פליגא דשמואל דאמר שמואל *עושה אדם כל צורכו בפת? אמרי פת לא מאיסא הני מאיס: אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו לקמייהו ברדא, אמימר ורב אשי משו מר זוטרא לא משא, אמרו ליה: לא סבר לה מר להא דאמר רב ששת ברדא שרי? אמר להו רב מרדכי: בר מיניה דמר דאפילו בחול נמי לא ס"ל. סבר לה כי הא דתניא מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל צערו, אם בשביל ליפות אסור ואינהו כמאן סבירא להו? כי הא דתניא *רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו משום שנאמר °כל פעל ה' למענהו: רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול וכו': אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי *(אמר רב) הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר תנן והחכמים אומרים נוטל ומחזיר היכי דמי אי דלא נתקלקלה הגומא *שפיר קא אמרי רבנן, אלא לאו אף על פי דנתקלקלה הגומא, לא, לעולם דלא נתקלקלה, והכא בחוששין קמיפלגי מר סבר חוששין שמא נתקלקלה הגומא ומר סבר אין חוששין, אמר רב הונא האי סליקוסתא *דצה שלפה והדר דצה שריא, ואי לאו, אסיר, אמר שמואל האי סכינא דביני אורבי דצה שלפה והדר דצה שרי ואי לאו, אסיר, מר זוטרא ואיתימא רב אשי אמר בגורדיתא דקני שפיר דמי אמר ליה רב מרדכי לרבא מתיב רב קטינא תיובתא *הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היה מקצת עליו מגולים אינו חושש

לא

נזיר. בחול-ככל אדם בשבת: **חופף**. שערו בנתר וחול*: **ומפספס**. מנפץ שערו דכיון דאינו מתכוין מותר ועל כרחיך ר"ש קא אמר לה אלמא נתר וחול זימנין דאינו משיר ולא דמי לפסיק רישיה ולא ימות: **אבל לא סורק**. במסרק דודאי משיר: **אלא הא והא**. הנך תרתי מתני' דלעיל דפליגי בנתר וחול = ר' יהודה, ומאן דאסר סבר זימנין דגריר ור' יהודה האמר דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי סבר לא גריר כלל ואין כאן משום ממחק: **במאי אוקימתא כר' יהודה** ה"ג. ול"ג להא דתניא אסור דהא תרוייהו כר' יהודה אוקימנא להו ועוד הך סיפא דפריך אבל פניו ידיו ורגליו מותר לאו סיפא דההיא דתניא אסור הוא אלא סיפא דההיא דתניא מותר דהכי תני בה לא יחוף בקן שערו אבל פניו ידיו ורגליו מותר והא מלתא גבי הך דתני מותר פריכנא ליה לעיל: **בקטן אשה וסרים**. דלית להו זקן: **עפר לבינתא**. כתישת לבינה: **שרי**. לחוף פניו ואפי' מי שיש לו זקן: **כוספא דיסמין**. פסולת שומשמין: **עפר פילפלי**. שחיקת פלפלין: **ברדא שרי**. לרחוץ פניו: **אהלא**. שורש עשב ששמו אהל: **אסא**. הדס: **סגלי**. עשב שקורין ויאו"ל ויש בו שלשה עלין: **כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי**. ואפי' הוי טפי מתלתא אהלא ופליג אדרב יוסף, דרב יוסף תלתא אהלא דווקא קאמר שהאהל עשוי ללבן ולנאות כבורית ומשיר שיער: **לפצוע זיתים**. בליי"א בלע"ז על הסלע למתק מרירותו: **כל צרכו**. בין תשמיש בין לפרר אותה ולמחות בתבשיל רותח: **משום ליפות את עצמו אסור**. משום לא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כב): **בשביל קונהו**. לכבוד קונהו דכתיב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה וגו' ועוד דהרואה בריות נאות אומר "ברוך שככה לו בעולמו": **כל פעל ה' למענהו**. הכל ברא לכבודו: **שאם נתקלקלה הגומא**. שנפלו הגיזין למקום מושב הקדרה: **שאסור להחזיר**. לפי שמזיז הגיזין לכאן ולכאן: **שפיר קאמרי רבנן**. ומאי טעמא דר' אלעזר: **חוששין**. אי שרית ליה ליטול לכתחילה בקופה זקופה פעמים שנתקלקלה ואתי נמי להחזירה הלכך תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה: **סליקוסתא**. עשב שהוא נאה למראה ולהריח וממלאין כד עפר לח ותוחבין אותו לתוכו וטעתו לפני שרים וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו ואי מבעוד יום דצה לתוך העפר ושלפה והדר דצה שפיר דמי ליטלה למחר ולהחזירה שהרי הורחב מקום מושבה והוחלק מבעוד יום ואינו מזיז עפר: **סכיני דביני אורבי**. שנועצין סכין בין שורות הלבנים שבבנין להשתמר: **בגורדיתא דקני**. קנים (הדקלים)(א) שיוצאין הרבה בגזע אחד ותכופין זה בזה שפיר דמי לנעוץ בתוכן סכין לשמרו ואין חוששין שמא יגרור הקליפה וחייב משום מוחק: **מתיב רב קטינא תיובתא**. להנך רבנן דאמרי דאי לא דצה ושלפה אסור: **הטומן לפת**. להשתמר בקרקע שכן דרכו, הא דנקט מקצת עליו מגולין משום ניטלין בשבת נקט לה ולאו משום מידי אחריני דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזה אא"כ מזיז העפר בידים:

לא

רבי שמעון אומר נזיר חופף ומפספס כו'. ומיירי בנתר וחול דתנן בנתר הכי בפ' ג' מינין (נזיר דף מב.) ר' ישמעאל אומר נזיר לא יחוף ראשו באדמה לפי שמשיר את השער: **אבל** לא סורק. התם מפרש טעמא משום להשרת נימין המדולדלות מתכוין: **במאי** אוקימתא כר' יהודה אימא סיפא כו'. בשלמא אי כר"ש אתיא שפיר דאיכא למימר דשערות פניו ידיו ורגליו אינם עשרות מהר ולא הוי פסיק רישיה ושרי אבל ברישו אסור דהוי פסיק רישיה אבל השתא דאוקימתא כר' יהודה אע"ג דלא הוה פסיק רישיה הוה לן למיסר: **מהו** לפצוע זיתים בשבת. פירש בקונט' להכותם על הסלע למתק מרירותן ומיבעיא ליה אי אסיר בשבת משום שווי אוכלא ותיקוני אוכלא ופריך ובחול מי התירו דאיכא הפסד אוכלין שנפסד המשקה הזב מהן: וקשה לפ"ז דבפ' חבית גבי דיני סחיטה ה"ל למיתני ועוד מה הפסד אוכלין יש כיון שעושה לתקנם ומפרש ר"י מהו לפצוע לחוף פניו ידיו ורגליו כי התוא דלעיל ודרך מי זיתים להעביר ולנקות כדאמר במסכת ע"ז חולסן ברותחין או מולגן במי זיתים ופריך ובחול מי התירו דאיכא הפסד, דנמאסין לאכילה. (ת"י) **בשביל** צערו. ואם אין לו צער אחר אלא שמתבייש לילך בין בני אדם שרי דאין לך צער גדול מזה: **הכל** מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסורה להחזיר. ואפי' לר"א בן תדאי דאמר בפרק כל הכלים (לקמן קכג.) תוחב בכוש או בכרכר והן ננערות מאליהן דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול וכן קי"ל הכא עדיף טפי מטלטול מן הצד שצריך לטלטל הילך ואילך כשרוצין להטמין: **אי** לא נתקלקלה הגומא פשיטא. טפי הוה ליה למפרך מ"ט דמאן דאסר: **גורדיתא** דקני. מין אילן כפירוש הקונטרס כדמשמע בעושין פסין (עירובין יט:) ומיירי למטה מג' דליכא איסור משתמש במחובר כדאמר בפרק כל הכלים (לקמן קכה:) ובפרק בתרא דעירובין (דף ק.): **הטומן** לפת וצנונות כו'. ע"כ בשלא השרישו מיירי דבהשרישו לא היו ניטלין בשבת ואם תאמר בשלמא כלאים ושביעית איצטריך לאשמעינן דלא גזרינן כשמתכוין להטמין אטו דילמא אתי לנוטעה אבל מעשר אמאי נקטיה דאפי' השרישו לא שייך מעשר כיון דליכא תוספת ואי נקטיה דשרי לעשר מן התלוש ממקום אחר עליו או לעשותו מעשר על התלוש ולא חיישי' דילמא אתי לעשר מן התלוש על המחובר או להפך א"כ הוה ליה למינקט תרומה דבכל דוכתא רגיל להזכיר תרומה על זה כדאמר (תרומות פ"א מ"ה) אין תורמין מן התלוש על המחובר *פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברין ואומר ר"י דרגילות הוא שמתוספין מחמת ליחלוחית הקרקע כמו שאנו רואין שומין ובצלים שמתוספין אפי' כשמונחין בחלון ועל אותו תוספת קאמר דלא בעי לעשורי ודוקא נקט הטומן אבל במתכוין לנטיעה חושש משום כולן: **מקצת** עליו מגולים. משום דבעי למתני וניטלין בשבת נקט מקצת עליו מגולים כדפירש בקונטרס ובערוך* משמע דמשום טלהו נקט דפירש בשם רב האי גאון דגרס אם היו מקצתם מגולים שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים הרי זו זריעה מעולה אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית דלאו זריעה היא ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא לאו פירכא היא דבלא השרישו איירי כדפרישית ולפירושו קשה דבפרק חלון (עירובין דף עז. וגם) קאמר רב יחיאל כפה ספל ממעט ופריך והא ניטלת בשבת

הוא

[ערך לפת]

עין משפט נר מצוה

[שלש תיבות הללו ר"ש אומר צריך תיקון וא"א לומר דהגי' כך הי' לפניהם שהרי לכדיא אמרינן בנזיר מב. עלה דהך משנה דתנן מיד חופף וכו' וחופף ומפספס מני ר"ש היא דאמר דבר שאין מתכוין וכו' ע"ש]

כד א מיי' פ"ה מהלכות נזירות הלכה יד סמג לאוין רד:

כה ב ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף ט:

כו ד טוש"ע או"ח סימן קמח סעיף א:

כז ה ו מ"י פ"ד וסכ"ו מהלכות שבת [דין זה ליתא ברמב"ם ועיין בכ"י] סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף ג:

כח ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה טו טור שו"ע או"ח סימן שלו סעיף ו:

כט ח שו"ע או"ח סי' שי"ד ס"א:

לקמן קיג. עירובין עז. כלאים פרק א מ"ט [עי' תוספות מנחות ט. ד"ה חסר וכו' מה שכיתו בתימה ועיין תוס' לעיל מג: סד"ה דכו"ע טלטול וכו' יתישב בתימה]

מסורת הש"ס

עי' רש"י ברכות ו. ד"ה מתופלא

לקמן פא: מיר מב.

[פי' פסולת שומשמין שכובשין אותו כורד של יסמי ומייבשין אותן ושוחקין אותן ורוחצין בהן ידים מזוהמות ערוך בערך כספן ועיין רש"י שקילר בזה למחד]

ברכות כ: לקמן קמג. ביצה כח:

[תוספ' ברכות פ"ד ע"ש]

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בגורדיתא דקני (קנים הדקלים) הא"מ ונ"ב ס"א קנים הדוקרים:

[כמו דעלה אלא שמבליע העי"ן ומקלר את לשונו כ"כ רב"י פי' ויאלה למ"ד פל"ח]

◆

גליון הש"ס

גמ' האי סליקוסתא. עי' לעיל דף מג ע"ב תוס' ד"ה דכו"ע טלטול:

◆

רבינו חננאל

מיעברא ביה מעשה]: נימא כתנאי בכל הפין את הכלים כו' מלשון אשה חופפת וסורקת כו' ברחיצת ידים דקא אמרי' אבל רוחץ פניו ידיו ורגליו הא תנא דסבר משום השרת נימין מדולדלות · אליבא דר' יהודא מוקים לה בקטן וסרים ואשה דלית להון שיער אבל הלכה כר' שמעון דאפי' גברי בעלי שיער שרו וכן עפר לבינתה שרי למימשא ביה ידיה · ויש מי שמפרש לבינתה מלשון (כ"ה ג) מור ולבונה וכן כוספא דיסמין · וכן בראדא דהיא תילתא אהלא · תילתא סיגלי · תילתא אסא הני כולהו לענין רחיצת ידים בהן · וקיי"ל דבכולהי הני שרי אבל רובא אהלא רב נחמיה לא הוה שרי וכ"ש כולה (אוכלין וכ"ש בשבת) לפצוע זיתים וכיוצא בהן לרחוץ בהן ידיו בחול אסור משום הפסד אוכלין · וכ"ש בשבת שאסור · וזה שאמר שמואל עושה אדם כל צורכיו בפת לית הלכתא כוותיה והאוסר ידיו לרחוץ (כרב אדא) [בברדא] סבר ליה כי האי תנא דתניא מגרר אדם גילדי צואה תילדי מכה שעל בשרו בשביל צערו · ואם לייפות עצמו אסור · והמתיר סבר לה כר' שמעון בן גמליאל דאמר רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בשביל כבוד קונו משום שנאמר כל פעל ה' למענהו: **מתני'** ר' אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל כו' · אסיקנא הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר סליקוסתא שהיא אגודה של חבצלת וכיוצא בה אמר רב הונא דעצה בחול או בטיט והלצה והריח בטיט מע"ש כדי שתהא נכנסת ויוצא בגומא מותרת (כולה) [לטלטלה] בשבת וכן אמר שמואל בסכינא דנעיצא ביני אורבי כמו שאמר בסליקוסתא · ומותבינן עליה הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצתן מגולין

נושא
השרת
שער
בלי
כוונה

נושא
הפסד
אוכלים

נושא
אם מותר לגבר
ליפות את עצמו (ע' רה"ג
בברכו)

מבנה
ב' גישות להנ"ל

נושא/מבנה
△ קלקול מקום מושבם של
דברים טמונים ומה ניתן לעשות.
(מנוע ביא' נ)
1- קדירה טמונה בתוך קופה
2- סליקוסתא
3- סכינא

שלבים כדי להסביר
מח' התנאים במשנתנו
בענין קדירה הטמונה
בג'צין בתוך קופה

◇ רבנן דבריין דצה שלפה
והדר דצה' מבעוד יום כדי
להכשיר אותו מקום לשמירת
החפץ בתוך עפר וכדומה

* אחרי הסוגי"א
הגמ' חוזרת
לדיון ברדא.
בתולם מובא
שאלה מהו
לפצוע זיתים
על האבן בשבת.
ע' ריטב"א שמסביר
מהו הקשר בין
שאלה זו לסוגייתנו
וע"ע תוס' ישנים
שמובא כאן